

Een visionaire staats hervorming zou vragen om meer Europa. Met als tussenstap herfederalisering. Voor duurzame ontwikkeling.¹

Toegegeven, ik ben geen jurist. Maar op het einde van de jaren '90 heb ik geleerd van wijze juristen, politicologen en andere staatsmannen en -vrouwen dat België, zelfs na de opeenvolgende staats hervormingen van de jaren '80 en '90, nog steeds beschouwd wordt als een economische entiteit. Dat was dan ook de reden waarom sommige bevoegdheden in bepaalde beleidsdomeinen nog steeds federaal waren of opnieuw zijn geworden (milieu, energie, ...). Het heeft alles te maken met het regelen van het op de markt brengen van producten. De idee was (en is?) dat het toch niet opgaat dat in Wallonië, Brussel of Vlaanderen een verschillend beleid wordt gevoerd. Zelfs wanneer het gaat over het omzetten van Europese verordeningen of richtlijnen. Want ook daar moeten soms door de nationale lidstaten nog keuzes worden gemaakt.

Enkele voorbeelden. Een juridisch instrument. Wat te doen met het gehalte aan voor mens en milieu schadelijke stoffen in een nieuwe auto? Ter informatie: er zitten er zo'n 4 000 in. De Europese Unie heeft daar flexibiliteit overgelaten aan nationale lidstaten. Op zich al een fout idee, maar de wijze mannen en vrouwen waren dus van mening dat het nog absurder zou zijn als daar in de drie gewesten van België anders zou mee worden omgesprongen. Een ander voorbeeld: een economisch instrument. Hoe kunnen we het gebruik van niet-duurzame producten ontmoedigen? Juist. Bijvoorbeeld door de inzet van de ecotaks. Ook hier weer. Kunnen we ons voorstellen dat we in Moeskroen (of voor anderen Mouscron) een hogere of lagere taks betalen op sommige producten dan in Ypres (of Ieper, zo U wilt)? Er is nu reeds geweklaag dat onze consumenten van heinde en verre naar Auchan in Lille (of is het Rijsel?) gaan, wanneer de Belgische overheid aan verpakkingen van mineraalwater een milieuvriendelijke toets willen geven. En tot slot. Als voorbeeld van een sociaal-communicatief instrument. Het Belgisch sociaal label op producten. Dit om producenten rekening te laten houden met fundamentele en prioritaire conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie over de volledige productieketen, tot in ontwikkelingslanden. Betekent dit, bij het einde van de economische entiteit België, dat een regionale invulling aan het criterium 'kinderarbeid' zal worden gegeven?

Als ik de berichtgeving mag geloven, zijn dit immers de gevaren die dreigen. Meer bevoegdheden voor de regio's met een pleidooi voor homogene bevoegdheidspakketten, gebaseerd op het territorialiteitsbeginsel. Milieu en energie worden door sommigen dan in één adem genoemd. Vanuit zowel conservatieve als progressieve hoek. Langs Nederlandstalige en Franstalige kant. Met harde verklaringen. 'Wat we zelf doen, doen we beter!' 'Goed bestuur.' 'Voor de mensen.' Enz. Het is dus m.a.w. de bedoeling om drie economische regionale entiteiten te creëren binnen een confederale staat, als wij dat goed begrepen heb, niet?

De vraag is of de politieke onderhandelaars dan wel een visie hebben over hoe België er in 2020 moet uitzien? Met een blik op 2050. Binnen een internationale context. Weet men klaar en duidelijk wat goed is voor mens en milieu? En voor onze economie? Volgens mij is dat niet zo. Er is een gebrek aan visie. Even duiden.

Van andere wijze mannen en vrouwen, met name economen, hebben wij geleerd dat men binnen een economische entiteit, rekening houdend met externe factoren, vraag en aanbod probeert op elkaar af te stemmen. Binnen een geglobaliseerde economie in een Europees

¹ Dit opiniestuk is niet verschenen in de media.

kader (cf. de externe factoren) weten we dat een overheid het moeilijk heeft om haar batterij aan (juridische, economische en sociaal-communicatieve) beleidsinstrumenten in te zetten. Maar, U weet wel, de maakbaarheid van de samenleving, die overheid wil toch doen wat in haar mogelijkheden ligt. En dus zou U verwachten dat ze de macht die haar rest niet verder uit handen geeft, maar probeert die op een efficiënte manier toekomstgericht aan te wenden.

In het lang en breed kan geïllustreerd worden wat in België fout loopt bij het verduurzamen van het op de markt brengen van producten en diensten, net omwille van de versnippering van de bevoegdheden. Even een ander beleidsterrein nemen: 'energie'. En niet in het minst omdat het hoogst actueel is.

In grote lijnen kan worden gesteld dat het sturen van de vraag naar energie, vanwege consumenten en bedrijven, grotendeels geregionaliseerd is. Het stimuleren van het 'rationeel energiegebruik' (REG) is een expliciete regionale bevoegdheid. U merkt het: 'in grote lijnen' en 'grotendeels'. Immers, het fiscaal begunstigen van investeringen in REG én het verlagen van de energiekost in huishoudens door goedkope leningen voor REG zijn bijv. federale initiatieven. Versnippering van die bevoegdheid dus.

Het aanbod van energie (bijv. de productie van elektriciteit) behoort dan weer in grote mate tot de bevoegdheid van de federale overheid. Denk maar aan het debat over de kerncentrales. U merkt het: 'in grote mate'. Want bijvoorbeeld het geven van groene stroomcertificaten en het verlenen van vergunningen voor windmolens gebeurt in de regio's.

En U zou nu kunnen verwachten dat overleg ('mensen praten mensen') veel zou kunnen oplossen. Er bestaat zo'n overleg tussen de regio's en de federale overheid rond energie: ENOVER, ENergieOVERleg. Veel zoden brengt dit echter niet aan de dijk. Weet U nog wel, bijvoorbeeld, de discussie over de Commissie 2030, 'al stoemelings' besteld door de vorige federale Minister Verwilghen, bevoegd voor energie. De centrale productie van energie (lees zelfs: van elektriciteit) stond centraal. De decentrale productie én de beheersing van de vraag werd amper behandeld. Dat was ook een beetje moeilijk natuurlijk. Veel hiervan behoort tot de bevoegdheid van de regio's.

Bij ENOVER, net als bij ander overleg tussen de federale overheid en de regio's, staat elke overheid in het defensief. Bij ieder voorstel van de ene overheid om het beter te doen voor mens en milieu, voor onze economie, worden wel tien redenen gevonden door de andere overheden waarom dat voorstel niet kan. Een totaal gebrek aan voluntarisme. In het algemeen. En voor duurzame ontwikkeling in het bijzonder. Daar kan ondergetekende over meespreken.

Even terug naar wat kon geleerd worden van de wijze mannen en vrouwen: binnen een economische entiteit moeten vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd. Maar, zoals reeds aangegeven, binnen een geglobaliseerde economie in een Europees kader (cf. de externe factoren), heeft deze economische entiteit België niet alle bevoegdheden in handen. En ondanks de urgentie (klimaatverandering, bevoorradingszekerheid, enz.) werkt het overleg niet echt.

In De Standaard werd enige tijd geleden nochtans gepleit voor een sterke energieminister. Ik citeer: "Daarom heeft ons land nu wel een sterke minister van Energie nodig. Energie is nu immers wel een prioriteit, of zou dat toch moeten zijn. Uiteraard kan ook een sterke minister niets veranderen aan de hoge olieprijs. Maar op de prijs die we betalen voor onze gas en elektriciteit, en op het correcte functioneren van de binnenlandse energiemarkt, kan en moet

hij wel invloed uitoefenen.” Bij het correct functioneren van die binnenlandse energiemarkt moet die sterke minister iets kunnen zeggen over vraag én aanbod.

De keuze voor de toekomst, rekening houdend met externe factoren, is er dus één waarbij alle noodzakelijke bevoegdheden worden ondergebracht binnen hetzelfde overheidsniveau die sturing geeft aan de economische entiteit. Teneinde met het oog op duurzame ontwikkeling vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Voor elk beleidsdomein (milieu, energie, ..., werkgelegenheid). De logische vraag die hier bijgevolg bij aansluit: ‘Is die economische entiteit Vlaanderen of België?’ Een keuze voor Vlaanderen heeft mijn inziens ernstige implicaties voor het bestaan van België. En gaat in tegen de tendensen van een geglobaliseerde wereld, waarin verwacht wordt (zou kunnen worden) dat de Europese Unie haar rol speelt.

En een duidelijke keuze zal moeten gemaakt worden. Iedereen heeft de mond vol van duurzame ontwikkeling. Op grote conferenties is ‘urgentie’ het codewoord. Ook het Federaal Planbureau heeft het hierover. In haar recente rapport ‘De transitie naar een duurzame ontwikkeling versnellen’, dat half februari verschenen is, staat de volgende beleidsaanbeveling: “De coördinatie van het energiebeleid verbeteren door een nationaal energieplan uit te werken ...” Gelet op de ervaringen de voorbije 15 jaar is de vraag of dit überhaupt met de huidige bevoegdheidsverdeling wel mogelijk is. Hoe dan ook zal een keuze moeten gemaakt worden.

De Gravensteengroep heeft de keuze al gemaakt: op basis van het territorialiteitsbeginsel wil zij een autonoom Vlaanderen. Ik veronderstel dat deze groep – binnen het kader van duurzame ontwikkeling – ook heeft nagedacht over Vlaanderen als economische entiteit. Met alle bevoegdheden om sturing te geven aan vraag en aanbod. Twee andere ‘partnernaties’ (Brussel en Wallonië) willen zij dan hun eigen sturing laten geven.

En wat mij betreft is dit dus geen goede keuze. Er wordt door hen gedweept met het Europa van de regio’s: een begrip uit een lang vervlogen tijd toen de wereld nog niet zo geglobaliseerd was. En de Europese Unie amper zijn kinderschoenen aan het ontgroeien was. Wil men binnen die geglobaliseerde wereld in een Europees kader (met nog steeds sterke nationale staten!) in een reeds klein land met een open economie nog daadkrachtige sturing geven, dan moeten de politieke onderhandelaars durven kiezen voor de herfederalisering van bevoegdheden. België behouden als economische entiteit. Voor mens en milieu. En voor onze economie. Subsidiariteit mag geen waanidee worden.

Wellicht kan het voorstel dat werd goedgekeurd rond het beleid inzake klimaatverandering als voorbeeld dienen. Er worden afspraken gemaakt met de gewesten, maar als ze zich later niet kunnen of willen houden aan die afspraken dan heeft de federale overheid een stok achter de deur: de bevoegde sterke federale minister zou dan autonoom kunnen ingrijpen. Laat ons beginnen met het engagement van de gewesten (en de gemeenschappen) te vragen om, na intensief overleg, een Nationale Strategie Duurzame Ontwikkeling voor de zomer van 2009 goed te keuren en vervolgens te starten met de implementatie. Dit en de uitvoering ervan worden testcase voor het nieuwe België.

Bernard MAZIJN

Gastprofessor/Voorzitter, Universiteit Gent – Centrum voor Duurzame Ontwikkeling
Voormalig Directeur, Hoofd van de Beleidscel, Staatssecretariaat voor Duurzame
Ontwikkeling en Sociale Economie